

ΤΖ. Ρ. Ρ. ΤΟΛΚΙΝ

Η ΠΤΩΣΗ
ΤΗΣ ΓΚΟΝΤΟΛΙΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ
ΚΡΙΣΤΟΦΕΡ ΤΟΛΚΙΝ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ
ΑΛΑΝ ΛΙ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΕΥΓΕΝΙΑ ΧΑΤΖΗΘΑΝΑΣΗ-ΚΟΛΛΙΑ

Κ Ε Δ Ρ Ο Σ

J. R. R. Tolkien: *Η πτώση της Γκοντόλιν*
Τίτλος πρωτοτύπου:
J. R. R. Tolkien: *The Fall of Gondolin*

ISBN 978-960-04-5149-8

Επιμέλεια πρωτοτύπου: Κρίστοφερ Τόλκιν
Εικονογράφηση: Άλαν Λι
Μετάφραση: Ευγενία Χατζηθανάση-Κόλλια
Υπεύθυνη Τμήματος Επιμέλειας-Διόρθωσης: Μαρία Σπανάκη
Επιμέλεια-Διόρθωση: Αναστασία Παπασταθοπούλου
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση-διόρθωση: Νικολέττα Δουλάμη

© *Originally published in the English language by HarperCollins Publishers Ltd. under the title **The Fall of Gondolin***
All texts and materials by J. R. R. Tolkien © The Tolkien Trust 2018
Preface, Introductions, Notes and all other materials © C. R. Tolkien 2018
J.R.R. Tolkien ("the author") and Christopher Tolkien ("the editor") assert the moral right to be acknowledged as the author of this work.
Illustrations © Alan Lee 2018
TOLKIEN and (✻) are registered trademarks of The Tolkien Estate Limited
© *Για την έκδοση στα ελληνικά, Εκδόσεις Κέδρος Α.Ε., 2020*

Κέδρος Εκδοτική Α.Ε.
Γ. Γενναδίου 3
Αθήνα 106 78
τηλ. 210 38 09 712-14 • φαξ 210 33 02 655
www.kedros.gr • www.facebook.com/kedros.gr
e-mail: books@kedros.gr

Στην οικογένειά μου

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΤΩΣΗΣ ΤΗΣ ΓΚΟΝΤΟΛΙΝ

Τότε είπε ο Μικρόκαρδος, ο γιος του Μπρόνγουεγκ:

Μάθετε λοιπόν ότι ο Τούορ ήταν ένας άνθρωπος που έζησε τις μέρες τις πολύ παλιές σε μια περιοχή του Βορρά που ονομάζεται Ντορ-λόμιν ή Γη της Σκιάς, και από τους Έλνταρ καλύτερα τη γνωρίζουν οι Νολντόλι.

Ο λαός απ' τον οποίο προερχόταν ο Τούορ περιπλανιόταν στα δάση και στα ρουμάνια και δεν γνώριζε ούτε είχε τραγούδια για τη θάλασσα. Ο Τούορ όμως δεν έμενε μαζί τους. Ζούσε μόνος, κοντά σε μια λίμνη που λεγόταν Μίθριμ. Πότε κυνηγούσε στα δάση της και πότε έφτιαχνε μουσική στις ακρογιαλιές της με τη χοντροφτιαγμένη ξύλινη άρπα του, που είχε χορδές από νεύρα αρκούδας. Πολλοί που άκουγαν για τη δύναμη των άτεχνων τραγουδιών του έρχονταν από κοντά και από μακριά για να τον ακούσουν να παίζει την άρπα του, αλλά ο Τούορ παράτησε τα τραγούδια του κι έφυγε για τόπους μοναχικούς.

Εκεί έμαθε πολλά παράξενα πράγματα και γνώρισε τους περιπλανώμενους Νολντόλι, που τον δίδαξαν τη γλώσσα και τις παραδόσεις τους. Η μοίρα όμως δεν το ήθελε να μείνει για πάντα στα δάση εκείνα.

Ύστερα από αυτό λέγεται ότι κάποια μαγεία και η μοίρα τον έφεραν μια μέρα στο άνοιγμα μιας σπηλιάς, όπου ένας κρυμμένος ποταμός κυλούσε φεύγοντας από τη Μίθριμ. Ο Τούορ μπήκε στη σπηλιά προσπαθώντας να μάθει το μυστικό της, αλλά τα νερά της Μίθριμ τον παρέσυραν στην καρδιά των βράχων και δεν μπορούσε να γυρίσει πίσω στο φως. Αυτό, λέγεται, ήταν το θέλημα του Ούλμο, του Άρχοντα των Υδάτων, με παρακίνηση του οποίου οι Νολντόλι είχαν φτιάξει το κρυφό εκείνο πέρασμα.

Τότε οι Νολντόλι πλησίασαν τον Τούορ και τον οδήγησαν μέσα από σκοτεινά περάσματα ανάμεσα στα βουνά, ώσπου ξαναβγήκε στο φως και είδε ότι το ποτάμι κυλούσε γοργά σε μια βαθιά χαράδρα με απρόσιτες πλευρές. Ο Τούορ δεν επιθυμούσε πια να γυρίσει πίσω. Συνέχισε να προχωρεί, και το ποτάμι τον οδηγούσε πάντοτε δυτικά.

Ο ήλιος ανέτελλε πίσω του και έδυε μπροστά του, κι εκεί που το νερό άφριζε ανάμεσα στους βράχους ή έπεφτε από καταρράκτες σχηματίζονταν μερικές φορές ουράνια τόξα που γεφύρωναν τη χαράδρα. Το απόβραδο οι λείες πλευρές της έφεγγαν στο φως του ήλιου που βασιλευε, γι' αυτό ο Τούορ την ονόμασε Χρυσό Φαράγγι ή Ρεματιά με Στέγη το Ουράνιο Τόξο, που στη γλώσσα των Γνωστών είναι Γκλόρφαλκ ή Κρις Ιλμπράντελοθ.

Ο Τούορ ταξίδεψε εκεί για τρεις μέρες, έπινε νερό από το κρυφό ποτάμι κι έτρωγε τα ψάρια του. Αυτά ήταν χρυσά, γαλάζια κι ασημένια και είχαν διάφορα και θαυμαστά σχήματα. Κά-

ποια στιγμή η χαράδρα άρχισε να πλαταίνει, κι όπως πλάταινε οι πλευρές της χαμήλωναν και γίνονταν πιο ανώμαλες, και στην κοίτη του ποταμιού υπήρχαν βράχοι που πάνω τους έσπαγαν και τινάζονταν τα αφρισμένα νερά. Ο Τούορ καθόταν για ώρες και παρατηρούσε το νερό που πάφλαζε κι αφουγκραζόταν τη φωνή του. Μετά σηκωνόταν και πηδούσε από βράχο σε βράχο τραγουδώντας, και κάποιες φορές, όταν έβγαιναν τ' αστέρια στη στενή λωρίδα του ουρανού πάνω από τη ρεματιά, ο αντίλαλος απαντούσε στο παθιασμένο παίξιμο της άρπας του.

Μια μέρα, ύστερα από μια κουραστική πορεία, λίγο πριν νυχτώσει, ο Τούορ άκουσε μια φωνή. Δεν μπορούσε όμως να καταλάβει από τι πλάσμα προερχόταν. Μια έλεγε «Ξωτικό είναι», μια «Όχι, κάποιο ζώακι σκούζει ανάμεσα στα βράχια», ή άλλοτε του φαινόταν ότι κάποιο άγνωστο πουλί έβγαζε φωνές τσιριχτές με μια φωνή καινούργια στ' αυτιά του και παράξενα θλιμμένη. Επειδή όμως δεν είχε ακούσει φωνή πουλιού σε όλη του την περιπλάνηση στο Χρυσό Φαράγγι, χάρηκε με τον ήχο, μόλο που ήταν πένθιμος. Την επόμενη μέρα, κάποια ώρα του πρωινού, άκουσε την ίδια φωνή πάνω από το κεφάλι του και, κοιτάζοντας ψηλά, διέκρινε τρία μεγάλα λευκά πουλιά που χτυπούσαν τις φτερούγες τους δυνατά ανεβαίνοντας τη χαράδρα κι έβγαζαν κραυγές που όμοιές τους δεν είχε ξανακούσει στο μισόφωτο. Αυτοί λοιπόν ήταν γλάροι, τα πουλιά του Όσσε.

Στο σημείο αυτό της διαδρομής του ποταμού υπήρχαν νησίδες από βράχια ανάμεσα στα ρεύματα, καθώς και πεσμένοι βράχοι πλαισιωμένοι με λευκή άμμο προς την πλευρά του φα-ραγγιού, και η διάβαση ήταν δύσκολη. Ψάχνοντας αρκετά ο Τούορ βρήκε ένα σημείο απ' όπου, με δυσκολία, μπορούσε να σκαρφαλώσει επιτέλους στον γκρεμό. Τότε ένιωσε καθαρό

αέρα να φυσά στο πρόσωπό του και είπε: «Τι ωραίο, σαν να πίνεις κρασί». Δεν ήξερε όμως ότι βρισκόταν κοντά στα όρια της Μεγάλης Θάλασσας.

Καθώς προχωρούσε παράλληλα αλλά ψηλότερα από τα νερά, το φαράγγι κάποια στιγμή στένεψε πάλι, οι πλευρές του υψώθηκαν, κι εκείνος βρέθηκε στην κορυφή ενός γκρεμού, σε έναν στενό λαιμό απ' όπου ερχόταν μεγάλος θόρυβος. Ο Τούορ κοίταξε κάτω και είδε το μεγαλύτερο θαύμα, γιατί έμοιαζε λες και μια πλημμύρα από αγριεμένα νερά ανέβαινε το στενό και κυλούσε αντίθετα με το ρεύμα του ποταμού, προς την πηγή του. Το νερό όμως που είχε κατέβει από τη μακρινή Μίθριμ αντιστεκόταν κι ένα τείχος νερού ανέβαινε μέχρι την κορυφή του γκρεμού, στεφανωμένο με αφρούς και στροβιλιζόμενο από τους ανέμους. Εκεί τα νερά της Μίθριμ ανατρέπονταν και η παλίρροια ορμούσε βουίζοντας στο κανάλι, πλημμύριζε τα πέτρινα νησάκια κι ανακάτευε την άσπρη άμμο – τόσο που ο Τούορ φοβήθηκε και το έβαλε στα πόδια, γιατί δεν γνώριζε τις συνήθειες της θάλασσας. Οι Άινουρ όμως του έβαλαν την ιδέα στην καρδιά να σκαφαλώσει και να βγει από τη ρεματιά, αλλιώς θα τον είχε πνίξει η παλίρροια, που ήταν πολύ άγρια, επειδή φυσούσε δυνατός δυτικός άνεμος. Τότε ο Τούορ βρέθηκε σε μια τραχιά, άδεντρη περιοχή, που τη σάρωνε ένας άνεμος που ερχόταν από εκεί που έδυε ο ήλιος και εξαιτίας του όλα τα χαμόδεντρα και οι θάμνοι έγερναν προς την ανατολή. Για κάποιο διάστημα περιπλανήθηκε εκεί, ώσπου έφτασε στους μαύρους λόφους πλάι στη θάλασσα και είδε για πρώτη φορά τον ωκεανό και τα κύματά του. Την ώρα εκείνη ο ήλιος βυθίστηκε στη θάλασσα, μακριά, πέρα από την άκρη της Γης, κι εκείνος στάθηκε στην κορυφή του γκρεμού με τα χέρια απλωμένα και

την καρδιά να ξεχειλίζει από μια απέραντη λαχτάρα. Κάποιοι λένε πως αυτός ήταν ο πρώτος Άνθρωπος που έφτασε στη θάλασσα, την ατένισε κι ένιωσε τον πόθο που αυτή ξυπνά, αλλά δεν ξέρω αν το λένε καλά.

Στους τόπους εκείνους έσθησε το σπιτικό του, σ' έναν ορμίσκο προστατευμένο από τεράστιους ψαμμόλιθους που στα πόδια τους απλωνόταν άμμος λευκή, εκτός από τις φορές που ανέβαινε η παλίρροια και τη μισοσκέπαζε με γαλάζιο νερό. Αφρός κυμάτων δεν την έφτανε, εκτός κι αν η θύελλα ήταν φοβερή. Εκεί έζησε μόνος και περιπλανιόταν στις ακτές ή εξερευνούσε τους βράχους όταν η παλίρροια υποχωρούσε, θαυμάζοντας τις λιμνούλες και τα μεγάλα φύκια, τις σπηλιές που έσταζαν και τα παράξενα θαλασσοπούλια που έβλεπε και έμαθε να τα αναγνωρίζει. Η άνοδος όμως και η κάθοδος του νερού, όπως και η φωνή των κυμάτων ήταν πάντοτε γι' αυτόν το μεγαλύτερο θαύμα και πάντοτε του φαινόταν καινούργιο και πέρα από κάθε φαντασία.

Όσο ζούσε στα ήρεμα νερά της Μίθριμ, όπου η φωνή τής πάπιας ή της νερόκοτας ακουγόταν σε μεγάλη απόσταση, είχε ταξιδέψει πολύ με μια μικρή βάρκα με την πλώρη σκαλισμένη ώστε να μοιάζει με λαιμό κύκνου, που την είχε χάσει τη μέρα που είχε βρει τον κρυμμένο ποταμό. Στη θάλασσα όμως δεν είχε τολμήσει ακόμα να ανοιχτεί, αν και η καρδιά του δεν έπαυε να τον σπρώχνει προς τα εκεί με μια παράξενη επιθυμία, που κάποια ήσυχα απόβραδα, όταν ο ήλιος έπεφτε στον μακρινό ορίζοντα, γινόταν πύρινος πόθος.

Ξυλεία είχε, που την κατέβαζε ο κρυμμένος ποταμός. Ήταν καλή ξυλεία, γιατί οι Νολντόλι την έκοβαν στα δάση τού Ντορ-λόμιν και του την έστελναν με το ποτάμι με συγκεκρι-

μένο σκοπό. Μέχρι τότε όμως δεν είχε φτιάξει τίποτα πέρα από μια κατοικία σε ένα προφυλαγμένο σημείο του όρμου του, που στις ιστορίες των Έλνταρ λέγεται από τότε Φαλάσκουιλ. Δουλεύοντας χωρίς βιάση τη στόλισε με όμορφα ξυλόγλυπτα ζώων, δέντρων, λουλουδιών και πουλιών που γνώριζε από τη λίμνη Μίθριμ, και πάντοτε ανάμεσά τους πρώτος ήταν ο κύκνος, γιατί ο Τούορ αγαπούσε το έμβλημα αυτό, που έγινε το έμβλημά του και της γενιάς του από τότε. Εκεί έμεινε πάρα πολύ καιρό, ώσπου η μοναξιά της άδειας θάλασσας πέρασε στην καρδιά του, και ακόμη και ο Τούορ ο ερημίτης επιθύμησε να ακούσει ανθρώπινη φωνή. Σ' αυτό το σημείο οι Άινουρ έβαλαν λίγο το χέρι τους, γιατί ο Ούλμο αγαπούσε τον Τούορ.

Ένα πρωί, εκεί που χάζευε την ακτή – ήταν τότε οι τελευταίες μέρες του καλοκαιριού –, ο Τούορ είδε τρεις κύκνους να πετούν ψηλά και δυνατά από τον Βορρά. Καθώς δεν είχε ξαναδεί αυτά τα πουλιά σ' εκείνες τις περιοχές, το θεώρησε σημαδιακό και είπε:

«Καιρό τώρα η καρδιά μου θέλει να ταξιδέψει μακριά από δω. Επιτέλους, θα ακολουθήσω αυτούς τους κύκνους».

Τότε, ω του θαύματος, οι κύκνοι χαμήλωσαν στα νερά τού κολπίσκου του, κολύπησαν τρεις γύρους και μετά σηκώθηκαν ξανά και πέταξαν αργά προς τα νότια ακολουθώντας την ακτή, και ο Τούορ πήρε την άρπα και το κοντάρι του και τους ακολούθησε.

Ταξίδεψε μακριά τη μέρα εκείνη ο Τούορ. Πριν βραδιάσει, έφτασε σε μια περιοχή όπου εμφανίστηκαν πάλι δέντρα και η γη που διέσχιζε ήταν πολύ διαφορετική από τις ακτές τού Φαλάσκουιλ. Εκεί, απ' ό,τι έβλεπε ο Τούορ, υπήρχαν μεγάλοι γκρεμοί όλο σπηλιές, πηγές που ανάβλυζαν και μικροί κόλποι

με ψηλά τοιχώματα, αλλά από τις κορυφές των γκρεμών ξεκινούσε μια τραχιά επίπεδη περιοχή που απλωνόταν προς τα πίσω, μέχρι εκεί όπου ένα γαλάζιο περίγραμμα μακριά προς τα ανατολικά μιλούσε για μακρινούς λόφους. Κάποια στιγμή ωστόσο είδε μια μακριά και κατηφορική ακτή με εκτάσεις από άμμο, ενώ οι μακρινοί λόφοι ολοένα και πλησίαζαν στην άκρη της θάλασσας. Οι σκούρες πλαγιές τους ήταν ντυμένες με πεύκα ή έλατα και στα ριζά τους ξεπετάγονταν σημύδες και γέρικες βελανιδιές. Από τους πρόποδες των λόφων ανάβλυζαν δροσερά ποταμάκια, που κατηφόριζαν από στενά φαράγγια και κατέληγαν στις ακτές και στα αλμυρά κύματα. Κάποια από εκείνα τα φαράγγια ο Τούορ δεν μπορούσε να τα υπερπηδήσει και η πορεία του γινόταν πολύ δύσκολη, αλλά εκείνος συνέχιζε με κόπο τον δρόμο του, επειδή οι κύκνοι συνέχιζαν να προχωρούν μπροστά, άλλοτε κάνοντας κύκλους από πάνω του και άλλοτε επιταχύνοντας προς τα εμπρός. Ωστόσο ποτέ δεν κατέβαιναν στη γη και ο ήχος των δυνατών φτερών τους τον ενθάρρυνε να συνεχίζει.

Λένε ότι με τον τρόπο αυτό ο Τούορ συνέχισε να προχωρά για πολλές μέρες και ο χειμώνας κατέβηκε από τον Βορρά κάπως πιο γρήγορα από αυτόν, παρά την ακούραστη πορεία του. Παρ' όλα αυτά, την εποχή της πρώτης άνοιξης, χωρίς να πάθει τίποτα ούτε από κάποιο άγριο ζώο ούτε από κακοκαιρία, έφτασε στις εκβολές ενός ποταμού. Εκεί ο τόπος δεν ήταν τόσο βροινός, αλλά πιο ήπιος από ό,τι στο Χρυσό Φαράγγι. Χάρη μάλιστα σε μια στροφή της ακτής, η θάλασσα βρισκόταν πια προς τα νότια αντί για τα δυτικά, όπως μπορούσε να συμπεράνει από τον ήλιο και τα αστέρια. Εκείνος όμως κρατούσε το δεξί του χέρι πάντοτε προς την πλευρά της θάλασσας.

Το ποτάμι κυλούσε σε μια όμορφη κοίτη και η γη στις όχθες του ήταν πλούσια, με πρασινάδες και δροσερά λιβάδια από τη μία πλευρά και κατάφυτες με δέντρα πλαγιές από την άλλη. Όσο για τα νερά του, συναντούσαν τη θάλασσα νωχελικά και δεν αντιπάλευαν μαζί της όπως τα νερά της Μίθριμ στον Βορρά. Μακρόστενες γλώσσες γης σχημάτιζαν νησάκια μέσα στην κοίτη του, σκεπασμένα από καλαμιές και πυκνούς θάμνους, ώσπου πιο κάτω προς τη θάλασσα κατέληγαν σε γλώσσες που έσβηναν στο νερό. Αυτούς τους τόπους τους αγαπούσαν αμέτρητα είδη πουλιών που ποτέ δεν είχε ξαναδεί ο Τούορ. Ο αέρας ήταν γεμάτος από τα τιτιβίσματα, τις θρηνωδίες και τα σφυρίγματα τους, κι εκεί, ανάμεσα στις λευκές φτερούγες τους, ο Τούορ έχασε από τα μάτια του τους τρεις κύκνους και δεν τους ξαναείδε ποτέ.

Τότε ένωσε κουρασμένος από τη θάλασσα, επειδή η τάλαιπωρία του ταξιδιού τον είχε εξαντλήσει. Και σ' αυτό έβαλε το χέρι του ο Ούλμο. Τη νύχτα εκείνη οι Νολντόλι πήγαν κοντά του κι εκείνος σηκώθηκε από τον ύπνο του. Με οδηγό τα γαλάζια φανάρια τους βρήκε ένα μονοπάτι πλάι στην όχθη του ποταμού και περπάτησε τόσο δυνατά προς την ενδοχώρα, ώστε, όταν η αυγή φώτισε τον ουρανό από την πλευρά του δεξιού χεριού του, η θάλασσα και η φωνή της είχαν μείνει πίσω του και ο άνεμος ερχόταν από μπροστά του, έτσι που ούτε η μυρωδιά της δεν υπήρχε στον αέρα. Δεν άργησε να φτάσει σε μια περιοχή που λέγεται Αρλίογκιον, ο τόπος με τα καλάμια, κοντά στις περιοχές που βρίσκονται νότια του Ντορ-λόμιν και χωρίζονται από τα Βουνά της Σκιάς, που τα ακρόρριζά τους φτάνουν ακόμη και μέχρι τη θάλασσα.

Από αυτά τα βουνά κατέβαινε ένας ποταμός που ήταν κρυ-

στάλλινος και τα νερά του πολύ παγωμένα, ακόμη και στο μέρος εκείνο. Ήταν ο πιο ξακουσμένος ποταμός στις ιστορίες των Έλνταρ και των Νολντόλι, που σε όλες τις γλώσσες λέγεται Σίριον. Εκεί ο Τούορ αναπαύθηκε για λίγο, ώσπου τον ξεσήκωσε για άλλη μία φορά η επιθυμία να ταξιδέψει όλο και πιο μακριά, ακολουθώντας για πολλές μέρες τις όχθες τού ποταμού. Η άνοιξη δεν είχε φέρει ακόμα το καλοκαίρι, όταν έφτασε σε μία ακόμη πιο όμορφη περιοχή. Εκεί το τραγούδι των μικρών πουλιών ακουγόταν ολόγυρά του συνθέτοντας μια υπέροχη μουσική, γιατί δεν υπάρχουν πουλιά που να ψάλλουν ωραιότερα από τα πουλιά της Γης με τις Ιτιές. Σ' αυτή τη θαυμαστή γη είχε φτάσει πια. Εκεί το ποτάμι κυλούσε σχηματίζοντας ανοιχτές στροφές με χαμηλές όχθες καθώς διέσχιζε μια μεγάλη πεδιάδα με το πιο αρωματικό και πράσινο χορτάρι. Πανάρχαιες ιτιές φύτρωναν κοντά στις όχθες και η φαρδιά του αγκαλιά ήταν σπαρμένη με φύλλα από νούφαρα, που τα λουλούδια τους δεν είχαν φουσκώσει, γιατί ήταν πολύ νωρίς ακόμα, αλλά κάτω από τις ιτιές είχαν ξεμυτίσει τα σπαθιά των κρίνων και τα σπαθόχορτα μαζί με τα καλάμια στέκονταν σε θέση μάχης. Σ' εκείνα τα σκοτεινά μέρη κατοικούσε ένα πνεύμα ψιθύρων, που μουρμούριζε στον Τούορ τα δειλινά και δεν του έκανε όρεξη να φύγει. Όσο για τα πρωινά, από την ομορφιά που είχαν οι αμέτρητες νεραγκούλες δεν ήθελε να φύγει ακόμη περισσότερο, κι έτσι όλο ανέβαλλε.

Εκεί είδε για πρώτη φορά πεταλούδες και το θέαμα τον γέμιζε χαρά. Λέγεται ότι όλες οι πεταλούδες και τα είδη τους γεννήθηκαν στην κοιλάδα της Γης με τις Ιτιές. Έπειτα ήρθε το καλοκαίρι, η ώρα της κάθε σκνίπας και των ζεστών απόβραδων, και ο Τούορ θαύμασε το πλήθος από μύγες και το ζουζούνισμά

τους, το βαβούρισμα των σκαθαριών και τον βόμβο των μελισσών. Σε όλα αυτά έδωσε δικά του ονόματα, που τα έπλεξε σε καινούργια τραγούδια με την άρπα του, τραγούδια πιο απαλά από τα παλιά του τραγούδια.

Τότε ο Ούλμο τρόμαξε μήπως ο Τούορ έμενε για πάντα εκεί και τα μεγάλα πράγματα που είχε σχεδιάσει δεν πραγματοποιούνταν. Γι' αυτό φοβήθηκε να αφήσει την καθοδήγηση του Τούορ αποκλειστικά στους Νολντόλι, που τον εξυπηρετούσαν κρυφά, αλλά από τον φόβο του Μέλκορ ταλαντεύονταν πολύ. Ούτε είχαν δύναμη κατά της μαγείας που ασκούσε ο τόπος με τις ιτιές, που ήταν πολύ ισχυρή.

Έτσι λοιπόν ο Ούλμο ανέβηκε στο άρμα του, που το έσερναν θαλάσσιοι μονόκεροι και θαλάσσιοι ελέφαντες και είχε το σχήμα φάλαινας. Στάθηκε στην είσοδο του παλατιού του κάτω από τα ακίνητα νερά της Εξώτερης Θάλασσας και, ανάμεσα σε σαλπίσματα από μεγάλα κοχύλια, ξεκίνησε από το Ούλμοναν. Ταξίδευε με τόσο μεγάλη ταχύτητα, ώστε σε μέρες και όχι σε χρόνια αμέτρητα, όπως θα περίμενε κανείς, έφτασε στις εκβολές του ποταμού. Εκεί το άρμα δεν μπορούσε να προχωρήσει χωρίς να βλάψει το νερό και τις όχθες του, γι' αυτό ο Ούλμο, που αγαπούσε όλα τα ποτάμια, κι εκείνο εκεί περισσότερο από τα άλλα, προχώρησε με τα πόδια, καλυμμένος ως τη μέση με αλυσιδωτό θώρακα που έμοιαζε με τα λέπια γαλαζίων και ασημένιων ψαριών. Τα μαλλιά του ήταν ασημογάλαζα, το ίδιο και η γενειάδα του, που έφτανε μέχρι τα πόδια του, και δεν φορούσε κράνος ή κορόνα. Κάτω από τον αλυσιδωτό θώρακα κατέβαινε πτυχωτός ο χιτώνας του, σε πράσινες λαμπερές αποχρώσεις, φτιαγμένος από κάποιο άγνωστο υλικό, και όποιος κοίταζε πολύ τα χρώματα νόμιζε πως έβλεπε τις αμυδρές κινήσεις των

νερών στα βάθη, που τα διαπερνούν τα φευγαλέα φώτα των ψαριών που ζουν στα βάθη της αβύσσου και φωσφορίζουν. Στη μέση του είχε δεμένη μια ζώνη από τεράστια μαργαριτάρια και στα πόδια του φορούσε πελώρια πέτρινα παπούτσια.

Μαζί του είχε επίσης το μεγάλο μουσικό του όργανο. Αυτό είχε παράξενο σχήμα. Ήταν φτιαγμένο από πολλά μακρόστενα στριφτά κοχύλια, με τρύπες ανοιγμένες στα πλάγια. Όταν τα φουσούσε και έπαιζε με τα μακριά του δάχτυλα, έβγαζε βαθιές μελωδίες, μαγικές, καλύτερες από οποιοσδήποτε είχε παίξει ποτέ άλλος μουσικός με άρπα ή λαούτο, λύρα ή αυλό ή όργανο με χορδές. Ανέβηκε λοιπόν το ποτάμι, κάθισε ανάμεσα στις καλαμιές το δειλινό κι έπαιξε το όργανο με τα κοχύλια κοντά στα μέρη όπου σύχναζε ο Τούορ. Εκείνος το άκουσε και βουβάθηκε. Στάθηκε χωμένος στα χόρτα ως τα γόνατα και δεν άκουγε πια τον βόμβο των εντόμων ούτε το μουρμούρισμα στις όχθες του ποταμού, ενώ το άρωμα των λουλουδιών δεν έφτανε στη μύτη του. Άκουσε όμως τον ήχο των κυμάτων και τον θρήνο των πουλιών της θάλασσας, και η ψυχή του λαχτάρησε τόπους όλο βράχια και ξέρες που μυρίζουν ψαρίλα, τον παφλασμό του κορμοράνου καθώς βουτάει στα νερά και τους τόπους όπου η θάλασσα ορμάει πάνω στους μαύρους γκρεμούς και βρυχάται δυνατά.

Τότε ο Ούλμο σηκώθηκε και του μίλησε. Από τον φόβο του παρά λίγο να πεθάνει, γιατί το βάθος της φωνής του Ούλμο είναι το έσχατο βάθος: βαθύ όσο τα μάτια του, που είναι βαθύτερα απ' όλα τα πράγματα. Και ο Ούλμο είπε:

«Ω Τούορ με τη μοναχική καρδιά, δεν θέλω να μείνεις για πάντα σε όμορφους τόπους με πουλιά και λουλούδια. Ούτε επιθυμώ να σε οδηγήσω έξω από τον όμορφο τούτο τόπο, αλλά

έτσι πρέπει να γίνει. Πάρε τον δρόμο τώρα για το ταξίδι του πεπρωμένου σου και μην καθυστερείς, γιατί μακριά από δω βρίσκεται η μοίρα σου. Τώρα πρέπει να αναζητήσεις διασχίζοντας χώρες και χωριά την πόλη που οι κάτοικοί της ονομάζονται Γκοντόθλιμ, ή αυτοί που κατοικούν στις πέτρες. Οι Νολντόλι θα σε συνοδεύσουν εκεί κρυφά, για τον φόβο των κατασκόπων του Μέλκο. Θα βάλω λόγια στο στόμα σου όταν φτάσεις και θα μείνεις εκεί αρκετά. Μπορεί όμως η ζωή σου να σε φέρει ξανά στην πανίσχυρη θάλασσα και είναι βέβαιο ότι θα γεννήσεις έναν γιο που κανένας Άνθρωπος δεν θα γνωρίζει περισσότερα από αυτόν για τα βάθη της θάλασσας ή για το άπειρο στερέωμα του ουρανού».

Τότε ο Ούλμο αποκάλυψε στον Τούορ ένα μέρος του σχεδίου και της επιθυμίας του, αλλά ο Τούορ κατάλαβε ελάχιστα εκείνο τον καιρό και φοβήθηκε πολύ. Μετά ο Ούλμο τυλίχτηκε σε μια ομίχλη σαν από θαλασσινό αέρα, κι ας ήταν βαθιά στη στεριά, και ο Τούορ, με τη μουσική εκείνη στ' αυτιά του, θα επέστρεφε ευχαρίστως στη Μεγάλη Θάλασσα. Θυμήθηκε όμως την εντολή του Θεού και, κάνοντας στροφή, προχώρησε προς την ενδοχώρα ακολουθώντας το ποτάμι και πορεύτηκε έτσι μέχρι το πρωί. Όποιος όμως ακούσει τα κοχύλια του Ούλμο ακούει το κάλεσμά τους μέχρι να πεθάνει, όπως ανακάλυψε ο Τούορ.

Όταν ξημέρωσε, ήταν κουρασμένος και κοιμήθηκε μέχρι την ώρα που πλησίαζε ξανά το σκοτάδι. Τότε τον πλησίασαν οι Νολντόλι και έγιναν οδηγοί του. Έτσι, πορεύτηκε για πολλές μέρες βράδυ και νύχτα και κοιμόταν τη μέρα, γι' αυτό αργότερα δεν θυμόταν καλά τα μονοπάτια που πέρασε εκείνο τον καιρό.

Ο Τούορ και οι οδηγοί του προχωρούσαν ακούραστοι ώσπου η γη έγινε όλο λόφους, το ποτάμι φιδογύριζε στα πόδια τους, και υπήρχαν πολλές πανέμορφες κοιλάδες. Εκεί όμως οι Νολντόλι άρχισαν να δυσφορούν.

«Αυτά», είπαν, «είναι τα όρια των περιοχών που ο Μέλκο έχει γεμίσει με καλικάντζαρους, τον λαό του μίσους. Μακριά προς τον Βορρά – δυστυχώς όμως όχι αρκετά μακριά, είναι δεν είναι δέκα χιλιάδες λεύγες – βρίσκονται τα Σιδερένια Βουνά, όπου βρίσκεται η δύναμη και ο τρόμος του Μέλκο, του οποίου είμαστε δούλοι. Η αλήθεια είναι ότι σε οδηγούμε κρυφά, κι αν ήξερε τον σκοπό μας, θα έβαζε τους Μπάλρογκ να μας βασανίσουν».

Κυριευμένοι από αυτό τον φόβο οι Νολντόλι τον εγκατέλειψαν σύντομα και άρχισε να προχωρεί μόνος ανάμεσα στους λόφους. Η αποχώρησή τους όμως αποδειχτηκε κακή αργότερα, γιατί, όπως λένε, «ο Μέλκο έχει πολλά μάτια» και όσο ο Τούορ ταξίδευε με τους Γνώστες αυτοί τον πήγαιναν από δρόμους μουχρωμένους το απόβραδο και από πολλές κρυφές σήραγγες στους λόφους. Χωρίς αυτούς χάθηκε και ανέβαινε συχνά στις κορυφές μικρών και μεγάλων λόφων για να εξετάσει τη γύρω περιοχή, αν και δεν έβλεπε σημάδια από κάποια κατοικία ή κόσμο. Άλλωστε η πόλη των Γκοντόθλιμ δεν βρισκόταν εύκολα, αν κρίνουμε από το ότι ο Μέλκο και οι κατάσκοποι του δεν την είχαν ανακαλύψει ακόμα. Λέγεται πάντως ότι τότε οι κατάσκοποι αυτοί πήραν είδηση ότι ξένο πόδι Ανθρώπου είχε πατήσει σ' εκείνες τις περιοχές, γι' αυτό ο Μέλκο διπλασίασε τα τεχνάσματα και την επιφυλακή του.

Όπως και να 'χε, όταν οι Γνώστες από τον φόβο τους εγκατέλειψαν τον Τούορ, κάποιος Βορόνγουε ή Μπρόνγουεγκ έμει-

νε και τον ακολουθούσε από μακριά, παρά τον φόβο του, όταν οι επιπλήξεις του δεν κατάφεραν να δώσουν θάρρος στους υπόλοιπους. Ο Τούορ ήταν πολύ καταπονημένος και είχε καθίσει πλάι σ' ένα ποταμάκι που έτρεχε ορμητικά. Ο πόθος του για τη θάλασσα τον είχε κυριέψει και συλλογιζόταν να ακολουθήσει το ποταμάκι και να επιστρέψει στην ανοιχτή θάλασσα και στη βουή των κυμάτων. Εκείνος ο Βορόνγουε όμως, ο πιστός, τον πλησίασε πάλι, στάθηκε πλάι του και είπε:

«Τούορ, μη νομίζεις πως δεν θα ξαναδείς κάποια μέρα αυτό που λαχταράς. Σήκω πάνω και δεξ, εγώ δεν θα σε εγκαταλείψω. Δεν είμαι από τους Νολντόλι που γνωρίζουν τους δρόμους. Είμαι τεχνίτης και κατασκευαστής χειροποίητων αντικειμένων από ξύλο και μέταλλο και ήρθα στην ομάδα των συνοδών τώρα τελευταία. Από παλιά όμως έχω ακούσει ψίθυρους και κουβέντες που λέγονται κρυφά μέσα στην κούραση της σκλαβιάς, για κάποια πόλη όπου οι Νολντόλι θα μπορούσαν να ζουν ελεύθεροι, αν κατάφεραν να βρουν τον κρυφό δρόμο που βγάζει εκεί. Εμείς οι δυο μπορούμε σίγουρα να βρούμε τον δρόμο για την Πόλη της Πέτρας, όπου βρίσκεται η ελευθερία των Γκοντόθλιμ».

Μάθετε εδώ ότι οι Γκοντόθλιμ ήταν οι μόνοι Νολντόλι που γλίτωσαν από την εξουσία του Μέλκο όταν στη Μάχη των Αμέτρητων Δακρύων έσφαξε και υποδούλωσε τον λαό τους. Τους τύλιξε με μάγια και έγινε η αιτία που κατοικούν στη Σιδερένια Κόλαση και από τότε πορεύονται μόνο όπως θέλει και διατάζει αυτός.

Για πολύ καιρό ο Τούορ και ο Βορόνγουε αναζητούσαν την πόλη, ώσπου ύστερα από πολλές μέρες έφτασαν σε μια βαθιά κοιλάδα ανάμεσα στους λόφους. Εκεί το ποτάμι κυλούσε σε μια

κοίτη όλο βράχια, με θόρυβο και ορμή, και ήταν κρυμμένο πίσω από πυκνές κλήθρες. Τα τοιχώματα της κοιλάδας ήταν κατακόρυφα, γιατί βρίσκονταν κοντά σε κάτι βουνά που ο Βορόνγουε δεν τα γνώριζε. Εκεί, στον πράσινο τοίχο από τις κλήθρες, ο Γνώστης εκείνος βρήκε ένα άνοιγμα σαν πόρτα μεγάλη, με πλευρές που έγερναν, κρυμμένο πίσω από πυκνούς θάμνους και ακόμη πιο πυκνή χαμηλή βλάστηση. Το διαπεραστικό μάτι όμως του Βορόνγουε δεν ξεγελάστηκε. Λέγεται πάντως ότι τόσα μάγια είχαν κάνει οι κατασκευαστές παντού (με τη βοήθεια του Ούλμο, που η δύναμή του κυλούσε στο ποτάμι εκείνο έστω κι αν ο τρόμος του Μέλκο βρισκόταν στις όχθες του), που κανένας πέρα από αυτούς που είχαν αίμα Νολντόλι δεν θα μπορούσε να δει το άνοιγμα κατά τύχη. Ο Τούορ δεν θα το είχε βρει ποτέ αν δεν ήταν ο πιστός Γνώστης Βορόνγουε. Τώρα, οι Γκοντόθλιμ είχαν κάνει τον τόπο διαμονής τους τόσο κρυφό λόγω του φόβου για τον Μέλκο, αλλά, παρ' όλα αυτά, κάμποσοι γενναίοι Νολντόλι ξεγλιστρούσαν στον Σίριον από τα βουνά και, μόλο που πολλοί χάνονταν από την κακία του Μέλκο, πολλοί έβρισκαν εκείνο το μυστικό πέρασμα, έμπαιναν επιτέλους στην Πόλη της Πέτρας και αύξαναν τον πληθυσμό της.

Ο Τούορ και ο Βορόνγουε χάρηκαν πολύ που βρήκαν την πύλη αυτή, αλλά όταν μπήκαν μέσα βρήκαν το πέρασμα σκοτεινό, δύσβατο και δαιδαλώδες. Ταξίδεψαν πολλές ώρες σκοντάφτοντας μέσα στις σήραγγές του. Άκουγαν ήχους φοβερούς και αμέτρητα πόδια τους ακολουθούσαν, και ο Βορόνγουε φοβόταν και έλεγε: «Είναι οι καλικάντζαροι του Μέλκο, οι Ορκ των λόφων». Τότε το έβαζαν στα πόδια και τσακίζονταν πάνω στις πέτρες στο σκοτάδι, ώσπου κατάλαβαν ότι όλα αυτά ήταν οι απάτες του τόπου. Έτσι, ύστερα από ώρες αμέτρητες και

ψάχνοντας στα τυφλά, έφτασαν σε ένα μέρος απ' όπου διέκριναν ένα φως να θαμποφέγγει στο βάθος. Προχωρώντας προς εκείνο το φως έφτασαν σε μια πύλη όμοια με εκείνη από την οποία είχαν μπει, αλλά αυτή δεν ήταν πνιγμένη στη βλάστηση. Βγήκαν τότε στο φως του ήλιου και για λίγο δεν μπορούσαν να δουν τίποτα. Αμέσως όμως ακούστηκε ένα μεγάλο γκονγκ και κλαγγή όπλων, και βρέθηκαν περικυκλωμένοι από σιδερόφρακτους πολεμιστές. Κοίταξαν προς τα πάνω και είδαν ότι βρίσκονταν στους πρόποδες απόκρημνων λόφων, που σχημάτιζαν έναν μεγάλο κύκλο. Μέσα σ' αυτό τον κύκλο απλωνόταν μια μεγάλη πεδιάδα και μέσα σ' αυτή, όχι ακριβώς στη μέση, αλλά μάλλον προς το μέρος όπου στέκονταν, υπήρχε ένας μεγάλος λόφος με επίπεδη κορυφή, όπου μια πόλη υψωνόταν στο νέο φως του πρωινού.

Τότε ο Βορόνγουε μίλησε στη φρουρά των Γκοντόθλιμ και τα λόγια του έγιναν κατανοητά, γιατί ήταν η όμορφη γλώσσα των Γνωστών. Έπειτα μίλησε ο Τούορ και ρώτησε πού βρίσκονταν και ποιοι ήταν οι ένοπλοι που τους περικύκλωναν, επειδή είχε μείνει έκπληκτος και θαύμαζε τον ωραίο οπλισμό τους. Ένας από την ομάδα του είπε:

«Είμαστε οι φύλακες στην έξοδο του Δρόμου της Διαφυγής. Να χαιρέσετε που τη βρήκατε, γιατί μπροστά σας βλέπετε την Πόλη με τα Εφτά Ονόματα, όπου όλοι όσοι πολεμούν εναντίον του Μέλκο μπορούν να βρουν ελπίδα».

Ο Τούορ τότε είπε:

«Και ποια είναι αυτά τα ονόματα;»

«Ο κόσμος», αποκρίθηκε ο αρχηγός της φρουράς, «λέει και τραγουδά: “Γκοντόμπαρ με αποκαλούν, καθώς και Γκοντοθλίμπαρ, Πόλη της Πέτρας και Πόλη Αυτών που Κατοικούν

στην Πέτρα· Γκοντόλιν, του Τραγουδιού η Πέτρα, και Γκουαρέστιν ονομάζομαι, ο Πύργος της Φρουράς, Γκαρ Θούριον ή ο Κρυφός ο Τόπος, γιατί είμαι κρυμμένη από τα μάτια του Μέλκο· μα όσοι μ' αγαπούνε πιο πολύ με ονομάζουν Λοθ, γιατί λουλούδι μοιάζω, ή Λοθένγκριολ, το λουλούδι που ανθίζει στον κάμπο". Όμως», είπε, «στην καθημερινή μας ομιλία την αποκαλούμε πιο πολύ Γκοντόλιν».

«Οδηγήστε μας εκεί», είπε ο Βορόνγουε, «γιατί πολύ θα χαρούμε να μπούμε», και ο Τούορ είπε ότι η καρδιά του επιθυμούσε να περπατήσει στους δρόμους της ωραίας αυτής πόλης.

Ο αρχηγός των φρουρών απάντησε ότι εκείνοι έπρεπε να μείνουν εκεί, γιατί χρειάζονταν πολλές μέρες ακόμη για να κλείσει ο κύκλος του φεγγαριού και να λήξει ο χρόνος της φρουράς τους. Ο Βορόνγουε και ο Τούορ όμως μπορούσαν να πάνε στην Γκοντόλιν. Δεν χρειαζόταν οδηγός από κει και πέρα, γιατί:

«Να τη! Στέκεται πανέμορφη και οι πύργοι της τρυπούν τα ουράνια πάνω από τον Λόφο της Φρουράς στη μέση της πεδιάδας».

Ο Τούορ τότε και ο σύντροφός του πήραν τον δρόμο μέσα στη θαυμαστή πεδιάδα. Ήταν εντελώς επίπεδη, εκτός από κάτι μεγάλους βράχους, λείους και στρογγυλούς, διάσπαρτους εδώ κι εκεί μέσα στην πρασινάδα και σε λιμνούλες με πέτρινο βυθό. Πολλά όμορφα μονοπάτια διέσχιζαν τον κάμπο και, ύστερα από άνετη πορεία μιας μέρας, έφτασαν στους πρόποδες του Λόφου της Φρουράς (που στη γλώσσα των Νολντόλι λέγεται Άμον Γκουάρεθ). Τότε άρχισαν να ανεβαίνουν τις ελικοειδείς σκάλες που έφταναν μέχρι την πύλη της πόλης. Κανένας δεν μπορούσε να πλησιάσει στην πόλη παρά μόνο με τα πόδια και ορατός από τα τείχη. Η δυτική πύλη φάνταζε χρυσή

στις τελευταίες ακτίνες του ήλιου όταν έφτασαν στην κορυφή της μακριάς σκάλας και πολλά μάτια τους παρακολουθούσαν από τις επάλξεις και τους πύργους.

Ο Τούορ όμως κοίταζε τα πέτρινα τείχη και τους ψηλούς πύργους της πόλης, με τις μυτερές, αστραφτερές κορυφές. Κοίταζε τις πέτρινες και μαρμάρινες σκάλες με τα περίτεχνα κάγκελα, που τις δρόσιζαν λεπτοί σαν κλωστή καταρράκτες που έφταναν στην πεδιάδα από τις πηγές του Άμον Γκουάρεθ, και προχωρούσε σαν να βρισκόταν σε θεικό όνειρο, επειδή πίστευε ότι τέτοια πράγματα οι Άνθρωποι τα βλέπουν μόνο στον ύπνο τους. Τόσο πολύ είχε θαμπωθεί από τη δόξα της Γκοντόλιν.

Έτσι, έφτασαν στις πύλες, ο Τούορ όλος θαυμασμό και ο Βορόνγουε όλος χαρά που με την τόλμη του είχε κατορθώσει να φέρει τον Τούορ εκεί, σύμφωνα με τη θέληση του Ούλμο, και ο ίδιος είχε καταφέρει να απαλλαγεί από τον ζυγό του Μέλκο για πάντα. Αν και δεν τον μισούσε λιγότερο, δεν φοβόταν πια τον Μεγάλο Κακό με έναν τρόπο καθηλωτικό (γιατί τα μάγια με τα οποία είχε δέσει ο Μέλκο τους Νολντόλι προκαλούσαν απύθμενο τρόμο, έτσι που νόμιζαν πως ήταν από πάνω τους ακόμη κι όταν βρίσκονταν μακριά από τη Σιδερένια Κόλαση, κι έτρεμε το φυλλοκάρδι τους και δεν έτρεχαν να γλιτώσουν, ακόμη κι όταν μπορούσαν. Και σ' αυτό ο Μέλκο στηριζόταν συχνά).

Τότε έγινε έξοδος από τις πύλες της Γκοντόλιν και πλήθος κόσμου περικύκλωσε τους δύο με έκπληξη και απορία, όλο χαρά που ακόμη ένας Νολντόλι είχε ξεφύγει από τον Μέλκο. Θαύμαζαν επίσης την κορμοστασιά και τα μεγάλα μέλη του Τούορ, το βαρύ ακόντιο με τη μύτη από κόκαλο ψαριού και τη μεγάλη άρπα του. Η εξωτερική του εμφάνιση ήταν τραχιά, τα μαλλιά του αχτένιστα, και ήταν ντυμένος με δέρματα

αρκούδας. Έχει γραφτεί ότι τις μέρες εκείνες οι πατέρες των πατέρων των Ανθρώπων δεν ήταν τόσο ψηλοί όσο τώρα και τα παιδιά των Ξωτικών ήταν ψηλότερα, αλλά ο Τούορ ήταν πιο ψηλός απ' όλους όσοι στέκονταν εκεί. Οι Γκοντόθλιμ μάλιστα δεν ήταν κυρτωμένοι όπως κάποιοι από τους άτυχους συμπατριώτες τους που δούλευαν χωρίς ανάπαυση στα ορυχεία και στα καμίνια του Μέλκο, αλλά λεπτοί και πολύ ευλύγιστοι, γρήγοροι στα πόδια και με μεγάλη ομορφιά. Είχαν στόμα γλυκό και λυπημένο και στα μάτια τους έκλειναν χαρά μαζί και δάκρυα, γιατί τον καιρό εκείνο οι Γνώστες ένιωθαν βαθιά μέσα τους εξόριστοι και η λαχτάρα για την αρχαία πατρίδα τους δεν έσβηνε ποτέ. Η μοίρα όμως και η άσβεστη δίψα τους για γνώση τους είχε οδηγήσει σε μέρη μακρινά, όπου ήταν πια περικυκλωμένοι από τον Μέλκο κι έπρεπε να κάνουν τον τόπο της διαμονής τους όσο ωραιότερο μπορούσαν, με κόπο και αγάπη.

Πώς συνέβη οι Άνθρωποι να μπερδεύουν τους Νολντόλι με τους Ορκ, που είναι οι καλικάντζαροι του Μέλκο, δεν γνωρίζω, εκτός κι αν κάποιοι Νολντόλι μπλέχτηκαν στο κακό του Μέλκο και αναμίχθηκαν με τους Ορκ, γιατί όλη αυτή η ράτσα δημιουργήθηκε από τον Μέλκο μέσα στα υπόγεια καμίνια και στη βρώμικη γλίτσα. Η καρδιά τους ήταν από γρανίτη και το σώμα τους παραμορφωμένο· το πρόσωπό τους ήταν αποκρουστικό και δεν χαμογελούσαν ποτέ, το γέλιο τους έμοιαζε με κλαγγή μετάλλου και τίποτα δεν τους προκαλούσε μεγαλύτερη χαρά από το να βοηθούν τον Μέλκο στους πιο ποταπούς σκοπούς του. Μεγάλο μίσος υπήρχε ανάμεσα σ' αυτούς και στους Νολντόλι, οι οποίοι τους αποκαλούσαν *Γκλάμχοθ*, ο λαός με το τρομερό μίσος.